

DEÁK JUDIT ENIKÓ*

Csődbűncselekmény vagy sikkasztás – érvek és ellenérvek a bírói gyakorlatban

Bevezetés

A vagyoni elleni és gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények miatt indult büntetőügyek elbírálása során többször szembe-sültem a sikkasztás és csődbűncselekmény halmazata, elhatárolása kérdéskörével.

Az utóbbi időben érzékelhetően megnőtt ezen bűncselekmények miatt indult büntetőügyek száma, prognosztizálható a jövőre nézve is a növekvő tendencia.

Gál István László korábbi kutatásai alapján már 2020-ban valószínűsítette, hogy a „2020-as gazdasági válság kirobbanását követően átlagosan, várhatóan 4–6 hónappal később, tehát hozzávetőlegesen fél év időbeli eltolódással „reagál” a bűnözés, 2020 harmadik negyedévében kezd el növekedni a bűncselekmények száma. A 2008-as válságból kiindulva többek között növekedés várható a gazdasági bűncselekmények számában, a vagyoni elleni bűnözés először csökken, majd ez is hátrahatózott növekedésbe vált át, főként 2021-től.”¹

A csődbűncselekmény tipikusan az a bűncselekmény, amelynek elkövetésétől már a nyomozás elrendeléséig is jelentős, több év időmúlás következik be. Egyrészt nem biztos, hogy az adott gazdasági társaság jogi értelemben vett fizetési képességét² megalapozó tartozás jogosultja felszámolási iránti kérelmet nyújt be a bírósághoz. Másrészt annak érkezését követően is több hónap eltelhet addig, amíg a felszámolási eljárásban kirendelt felszámoló szervezet által kijelölt felszámolóbiztos észleli az adott vagyonelem hiányát és feljelentést tesz.

Kaiser Kristóf megfogalmazása szerint a csődbűncselekmény tekintetében „Abból érdemes kiindulni, hogy létezik egy olyan rátermett (nem kizárólagosan) ügyvezetői réteg, akik képesek a gazdasági társaság vagyoniát olyan ütemben és olyan csatornákon keresztül elvonni vagy kimenteni, aminek nyomom követése is nagy nehézségekbe ütközik, az elkövetői

szándék bizonyítása az ügyletek többszörösen közvetett jellege miatt pedig szinte lehetetlen, ami nemcsak a büntetőjogi fellépés lehetőségét, de még a magánjogi felelősségre vonás esélyét is halványítja.”³ Kondorosi Zsolt ezért helyesli azt az eljárásjogi megoldást, hogy a csődbűncselekmény miatti nyomozásokat nem az általános nyomozó hatóság (a rendőrség), hanem speciális nyomozó szervként a Nemzeti Adó- és Vámhivatal pénzügyi nyomozó osztályai végzik a Be. 34. § (2) bekezdés e) pontja alapján.⁴ Steiner Gábor a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazga-

tósága 2023. évben készített összegzése nyomán sorra veszi azokat a bizonyítékbeszerezési nehézségeket, amelyek a nyomozó hatóság álláspontja szerint leginkább akadályozni tudják a nyomozás eredményes befejezését. Az érintett gazdasági társaság vagyoni helyzetének felderítéséhez elengedhetetlen a fizetési képességgel fenyegető vagy a fizetési képtelen helyzet időpontjának meghatározása, melyet sokszor a könyvelés hiányossága vagy a könyvelési iratok teljes hiánya nehezít. Jelentősen meghosszabbítja a nyomozást, hogy a könyvelés rendezését, az iratanyag esetleges „újrakönyvelését” a nyomozó hatóságnak kell elvégeznie revizorok vagy szakértő bevonásával. Hasonló nehézségek adódnak a felszámolóknak át nem adott vagyontárgyak felderítése, értékük meghatározása, de a gazdasági társaság tényleges irányítójának megállapítása kapcsán is.⁵ A nyomozás során jelentős időt vesz igénybe az igazságügyi könyvszakértői vélemény elkészítése is.

Mindezen okok miatt az ügyekben jellemzően az elkövetéstől számítottan legkorábban 2-3 év időmúlás bekövetkezése után kerülhet csak sor vádemelésre.

A 2020-as gazdasági válságot követően jelenleg is zajlik tehát az az időszak, amelyben várható a gazdálkodó szervezetek vagyoniát érintő, akár vagyoni elleni, akár gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények miatt bíróságon indult büntetőeljárások számának növekedése.

A szakirodalomban csupán egy helyen találtam a csődbűncselekmény és a sikkasztás „összeütközésével” foglalkozó gondolatmenetet, melyben Steiner Gábor szerint, ha a vezető tisztségviselő a társaság törzstőkéjét befizeti a társaság bankszámlájára, majd onnan azt utána egyből fel is veszi, feltéve, hogy az adott időpontban a társaság fizetési képtelen helyzete megállapítható, vagy ezáltal lesz azzá, akkor ezzel a magatartásával az elkövető nem a saját tőke csorbítását vagy sikkasztást, hanem csődbűncselekményt valósít meg.⁶

3 KAISER Kristóf: A hagyományos hitelezővédelmi eszközök kudarca a csődbűncselekménnyel összefüggésben, *Magyar Jog*, 2015/12. 703–709.

4 KONDOROSI András: *Egyes kiemelkedő jelentőségű gazdasági bűncselekmények dogmatikai és eljárásjogi megközelítésben*, Pécsi Tudományegyetem ÁJK, Pécs 2021. 277–300.

5 STEINER Gábor: *A csődbűncselekmény története, elmélete és gyakorlata*, ORAC Kiadó Kft., 2024., 279–281.

6 STEINER: i. m. 278.

* Bíró, Debreceni Törvényszék.

1 GÁL István László: A spanyolnátha, a koronavírus és a büntetőjog, *Büntetőjogi Szemle*, 2020/1. 57–64.

2 Csódtv. 27. § (2) bekezdés.

A büntetőjogi kommentárok, szakkönyvek a csődbűncselekmény más bűncselekményekkel való halmazata, elhatárolásuk kérdéskörében jellemzően a tartozás fedezetének elvonása, esetleg a számvitel rendjének megsértése, közokirat-hamisítás, csalás tekintetében tartalmaznak iránymutatót a gyakorlat számára.

A fentiek miatt tartom fontosnak a címben írt bűncselekmények elhatárolása körében az érvek és ellenérvek hosszabb lélegzetű kifejtését, ismertetését, melyre nyilvánvalóan egy bírósági ítélet keretei nem adnak lehetőséget.

A bűncselekmények elhatárolásának gyakorlati jelentősége

A gazdálkodó szervezetek vagyonát érintő bűncselekmény sikkasztásként vagy csődbűncselekményként minősítésének több okból is jelentősége van a bírói gyakorlatban.

Ezek közül a legfontosabb, mely értelemszerűen az elkövetők szempontjából is az első helyen áll, a két bűncselekmény eltérő szankciórendszere.

A csődbűncselekmény három alapesete 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, amennyiben a vagyoncsökkenés mértéke nem éri el a különösen jelentős értéket.⁷ A jelenlegi szabályozás csupán két esetben rendeli súlyosabban, 2 évtől 8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetni a csődbűncselekményt: a stratégiaileg kiemelt jelentőségű csődeljárás vagy felszámolási eljárás hatálya alatt álló gazdálkodó szervezetre nézve elkövetés esetén, illetve, ha a tényleges vagy színelvett vagyoncsökkenés mértéke különösen jelentős.⁸

Az alapesetek büntetési tétele megegyezik a nagyobb értékre üzletszerűen, illetve jelentős értékre elkövetett sikkasztás 1 évtől 5 évig terjedő büntetési tételével.⁹ A jelentős értékre üzletszerűen, illetve a különösen nagy értékre elkövetett sikkasztás 2 évtől 8 évig, míg a különösen nagy értékre üzletszerűen, illetve a különösen jelentős értékre elkövetett sikkasztás 5 évtől 10 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.¹⁰

Figyelemmel a két bűncselekmény büntetési tételei közötti igen jelentős különbségre, szinte törvényszerű, hogy azon ügyek többsége, melyekben eltérő jogi álláspontok ütköznek a minősítést illetően, nem fejeződik be első fokon jogerősen. Még a csak minősítést támadó fellebbezés is teljes körű felülbírálatot von maga után a másodfokú eljárásokban, mivel az nem tekinthető korlátozott felülbírálatra lehetőséget adó jogorvoslatnak.¹¹

Érdemes kitérni arra, hogy adott esetben a bűnösséget beismerő, és a beismeréssel érintett körben a tárgyaláshoz való jogáról lemondó vádlott tisztességes eljáráshoz fűződő jogának sérelme is felmerülhet, ha például eltérő jogi álláspont miatt csupán a másodfokú eljárásban kerül sor az elsőfokú bíróság általi, enyhébben büntetendő csődbűncselekményként minősítés helyett sikkasztásként minősítésre úgy, hogy a vádtól eltérő súlyosabb

minősítés lehetőségének megállapítására az elsőfokú eljárásban nem került sor. Ebben az esetben álláspontom szerint joggal kérdőjelezhető meg a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadása feltételeinek megléte, hiszen a vádlott nem volt maradéktalanul tisztában a bűnösséget beismerő nyilatkozata elfogadásának törvényes következményeivel és beismerésének az adott ügyben mérlegelést igénylő feltételeivel.¹² Ez az eljárás esetlegesen az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését is eredményezheti.¹³

A korábban már érintettek szerint a csődbűncselekmény mint speciális gazdasági bűncselekmény nyomozását a Nemzeti Adó- és Vámhivatal,¹⁴ míg a vagyon elleni bűncselekmények, így a sikkasztás miatti nyomozást is általános nyomozó hatóságként a rendőrség végzi. Ugyancsak a csődbűncselekmény speciális jellege indokolja a törvényszék székhelyén lévő járásbíróság, illetve a Fővárosi Törvényszék területén a Pesti Központi Kerületi Bíróság kizárólagos illetékességét a csődbűncselekmény esetén,¹⁵ szemben a vagyon elleni bűncselekmények esetére előírt általános illetékességi szabállyal.

Egy a gyakorlatban előforduló jelenkori anomáliára hívja fel a figyelmet Kondorosi András, mely szerint bár sok esetben fennállnának a felszámolási (esetleg csőd-) eljárás megindításának feltételei, de a hitelezők „csak” végrehajtási eljárásokat indítanak az adott cég ellen, melynek ügyvezetője azonban bizonyíthatóan például az észszerű gazdálkodással ellentétes módon vonja ki a cég vagyonát például egy új cégbe. Ez pedig azt is eredményezheti, hogy ha a feljelentés időpontjában még nincs elrendelve a felszámolási eljárás, nem lehet csődbűncselekmény miatt nyomozni, „csak” hűtlen kezelés gyanújával, mely utóbbi miatt a specializáció kellő mélységét nélkülöző rendőrség végzi a nyomozást.¹⁶

Ugyanakkor érdemes kitérni arra is, hogy a Btk. 404. § (5) bekezdés a)–c) pontjaiban írtak a büntetethez való jog és nem az eljárás megindításának a feltételei. Alapvetően téves az a gyakorlat, amely a feljelentés elutasítását a bíróság által elrendelt felszámolási eljárás hiányára alapozza.¹⁷

A bűncselekmény mikénti minősítésének a hitelezők szempontjából is jelentősége van.

A sikkasztás sértettje a vagyonvesztést szenvedő gazdálkodó szervezet. A részére okozott kár megtérítése iránt a felszámolás elrendeléséig esetleg a jogi személy képviselőjére jogosult, az elkövetéssel nem érintett másik természetes személy (ha van ilyen), a felszámolás elrendelését követően pedig a felszámoló-biztos terjeszthet elő polgári jogi igényt a büntetőeljárásban, akik részére biztosított a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetősége is.

Abban a kérdésben, hogy ki tekinthető a csődbűncselekmény sértettjének, már korántsem tekinthető egységesnek a joggyakorlat. A bírósági döntések többségében kifejtettek szerint kizárólag az a gazdálkodó szervezet a sértett, amelynek vagyonát az elkövető a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete vagy fizetéseképtelensége esetén tényleg vagy színelvett csökken-

7 Btk. 404. § (1), (2) bek. a) és b) pont.

8 Btk. 404. § (3) bek. a) és b) pont.

9 Btk. 372. § (4) bek. a) és b) pont.

10 Btk. 372. § (5) bek. a) és b), (6) bek. a) és b) pont.

11 Be. 583. § (3) bek. a) pont, 590. § (3) bek.

12 BH 2022.287. [80]

13 Be. 608. § (1) bekezdés h) pont.

14 Be. 34. § (2) bek. e) pont.

15 Be. 21. § (5) bek. 12. pont.

16 KONDOROSI András: *Egyes kiemelkedő jelentőségű gazdasági bűncselekmények dogmatikai és eljárásjogi megközelítésben*, Pécsi Tudományegyetem ÁJK, Pécs 2021. 277–300.

17 GÁL István László – BÉKÉS Ádám: „Btk. 404.§” In: POLT Péter (szerk.): *Új Btk. Kommentár*, Nemzeti Köszolgálati és Tankönyvkiadó Zrt., 2013., 108.

tette, illetve amelynek fizetése képtelenné válását vagy annak látszatát előidézte. Az ettől eltérő másik jogi álláspont képviselői szerint az egyes hitelezők, illetve a hitelezők közössége együttesen tekinthető sértettnek, amelyek ez utóbbi esetben hitelezői választmány keretében jogosultak igényérvényesítésre.

A Kúria 6/2018. BJE határozata a csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban kategorikus jelleggel kizárta a hitelezőket a pótmagánvádlói legitimitáció lehetőségéből, rendelkező részében III. pontjában kimondva, hogy a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet hitelezője a Btk. 404. § (1), (2) és (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban nem sértett, ezért magánfélként polgári jogi igényt sem érvényesíthet.

Mint ahogy arra Szomora Zsolt is rámutat, a csődbűncselekmény a Btk. XLI. Fejezetében a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között helyezkedik ugyan el, azonban a 6/2018. BJE határozatban megfogalmazottaktól eltérően jogi tárgya a gazdálkodás törvényes rendjének, a pénzforgalom biztonságának megóvásán túl a szakirodalom által is hangsúlyozottan a hitelezők érdekeinek védelme a csőd-, illetve a felszámolási eljárás eredményes lefolytatásának biztosításával.¹⁸ A hitelezőket a törvény azért részesíti védelemben, hogy funkciójukat a piactudásban betölthessék.¹⁹ Tévesek azok a bírósági döntések, amelyek értelmében a sértetti pozíció és az abból eredő jogosítványok a hitelezőket ne illették meg.²⁰

Az Alkotmánybíróság 15/2023. (VII. 24.) számú határozatával megállapította a 6/2018. BJE határozat alaptörvény-ellenességét, ezért azt megsemmisítette, melyet követően a csődbűncselekmény miatt folyamatban lévő büntetőeljárásokban nem eleve kizárt a hitelező pótmagánvádlókénti fellépésének lehetősége. Az alkotmánybírósági határozatból is következően, Szomora Zsolt szerint az ún. kollektív jogi tárgyakkal rendelkező bűncselekmények, mint például a gazdálkodás rendjét sértő csődbűncselekmény esetében nem jelenthető ki általánosságban, hogy azoknak nem lehet sértettje, tehát a pótmagánvádlói fellépés eleve kizárt. E bűncselekmény esetében is egyedi mérlegelés eredményeként kell eldöntenie a bíróságnak a közvetlen jogsérelem bekövetkezését. A konkrét körülmények vizsgálata alapján dönthető el, hogy van-e a bűncselekménynek sértettje, és hogy megnyílik-e a pótmagánvádlói fellépés lehetősége.²¹ Steiner Gábor arra is rámutat, hogy a Kúria a megsemmisítő határozatában nem mondta ki és nem is állította – tehát magával a konkrét szakjogi kérdéssel nem foglalkozott –, hogy a hitelező a csődbűncselekmény sértettjének minősülhet-e (mely értelmezéssel Steiner sem értene egyet), hanem amiatt állapította meg a jogegységi határozat alaptörvény-ellenességét, mert annak következtében eleve kizártnak vált a pótmagánvádlói fellépés lehetősége, annak ellenére, hogy nincs olyan törvényi rendelkezés, amely *ex lege* kizárná a pótmagánvádló lehetőségét csődbűncselekmény esetén.²²

A sértetti pozíció meghatározásával kapcsolatos bizonytalanság a Kúria döntését követően is fennáll.

Véleményem szerint a hitelezők károsodása a csődbűncselekményt megvalósító vagyonszökkentő magatartás közvetlen következménye, különösen akkor, ha az elkövetői magatartás eredményeként csupán az adós vagyonának színleg csökkenése következik be.

A hitelezők sértetti pozíciója tűnik ki már az 1878. évi V. törvénycikk, a Csemegi-kódex hatálybalépését megelőző csődjogi kérdésekkel kapcsolatos magyar szabályozásból is. Balla Lajos történeti áttekintésében kiemeli, hogy az 1807. évi XII. törvénycikk „a jóhiszemű hitelezőknek a csalárd bukásból keletkező károsodások megelőzése végett” alkotott jogszabály, amely a vagyonbukott csalásként értékelt magatartásához büntető jellegű szankciót kapcsolt. A Csemegi-kódex XXXV. Fejezet 414. §-a jelenlegi szabályozáshoz meglepően hasonló módon sorolja fel a csalárd bukás eseteit, az ott szabályozott magatartások mindegyike a vagyonbukott hitelezőinek megkárosítását célozza. A hitelsértésről szóló 1932. évi IX. törvénycikk pedig „a hitelezőket károsító cselekmények felírás alatt” tartalmazza a Csemegi-kódex XXXV. Fejezete helyébe lépő rendelkezéseket.²³ A törvény miniszteri indokolása szerint az újrakodifikálás célja, hogy „egységes rendszerbe foglalja a hitelezőket károsító azokat a cselekményeket, amelyeket az eladdig fennállott jogunk részint a Btk.-ben, részint külön törvényekben a csaláshoz hasonló bűncselekményekként, vagy csalárd, illetőleg vétkes bukásként büntetett s e rendelkezéseket a Btk. Különös Részének XXXV. Fejezete helyébe tegye, hogy ott együtt lehessen megtalálni a hitelezők kijátszásának büntetőjogi szabályait, akár van csőd, kényszerezegységi vagy kényszerfelszámolási eljárás, akár nincs”. Mint ahogy Steiner Gábor idézi Angyal Pált, a tényállás megnevezésekor „használt hitelsértés elnevezés talál, mert [...] nyilvánvaló, hogy az adósnak a hitelezők kielégítési jogát sértő cselekményei közvetlenül ugyan a hitelezők vagyonát támadják, de közvetve mindig a hitelt sértik”. Arra is felhívja a figyelmet, hogy a Btk. 404. §-ában szabályozott csődbűncselekmény kialakulásának szerves előzményei voltak a magyar büntetőjogban, melyet külön alátámaszt az a tény is, hogy a fizetése képtelenséget előidéző csődbűncselekményt [(2) bek. a) pont] a jogirodalomban és a jogelméletben még ma is a „csalárd bukás” kifejezésével jelölik meg, ami eredendően a Csemegi-kódex 414. §-ában meghatározott bűncselekmény elnevezése volt.²⁴

A fentiekből is kitűnik, hogy a gazdálkodó szervezet vagyonszűkülését eredményező bűncselekmény sikkasztásként vagy csődbűncselekményként minősítésnek a büntetőeljárás résztvevői szempontjából kézzelfogható jelentősége van.

Elkövetési magatartások

A csődbűncselekmény Btk. 404. § (1) bekezdés a), b) és c) pontjaiban írt elkövetési magatartása, azaz a vagyon vagy an-

18 SZOMORA ZSOLT: A sértetti (pótmagánvádlói) legitimitáció alapjogsértő módon történő szűk értelmezése miatt semmisített meg az Alkotmánybíróság büntetőbírói döntéseket, *Magyar Jog*, 2023/10. 625-628. o.

19 MOLNÁR GÁBOR: „Btk. 404.§” In: Kónya István (szerk.): *Magyar Büntetőjog* I-IV. Kommentár a gyakorlat számára, ORAC Kiadó Kft., 2022., 1176.

20 GÁL-BÉKÉS: i. m. 97.

21 SZOMORA: i. m. 625-628.

22 STEINER: i. m. 256.

23 BALLA LAJOS: Szemelvények a csődeldeltumokból az 1800-as évektől napjainkig, In: ELEK-HAGER-TÓTH (szerk.): *Igazság, ideal és valóság*, Debreceni Egyetem ÁJK, 2014., 13-18.

24 STEINER GÁBOR: A csődbűncselekmény hazai fejlődéstörténete a 20. században, *Jogtörténeti Szemle*, 2021/3. 42-52.

nak egy része elrejtése, eltitkolása, megrongálása, megsemmisítése, használhatatlanná tétele; színlelt ügylet kötése, kétes követelés elismerése; az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módú vagyonsökkentés közül több is mutat átfedést a sikkasztás Btk. 372. § (1) bekezdése szerinti elkövetési magatartásaival, azaz a rábízott idegen dolog jogtalan eltulajdonításával és az azzal való sajátjaként rendelkezéssel.

A régóta követendő bírói gyakorlat szerint a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság vagyona az alapító vagyontól elkülönül, az az alapító számára idegen dolog, annak az alapító általi eltulajdonítása vagy az azzal való sajátjakénti rendelkezés esetén a sikkasztás megvalósul.²⁵

Az alapító és a társaság vagyonának elkülönülése nem csak formális. Az alapító a társaság rábízott vagyonának mint idegen vagyonnak csupán a kezelésével van megbízva a társasági szerződésből kifolyólag. A rábízás nem változtatja meg a társaság vagyon feletti tulajdonjogát, csupán annak részjogosultságai (birtoklás, használat, hasznok szedése, rendelkezési jog) gyakorlására jogosítja fel az alapítót. A rendelkezési joggal, mint a tulajdonjog részjogosultságával összefüggésben szükséges annak hangsúlyozása is, hogy az alapító nem a saját nevében, hanem csupán az adott gazdasági társaság nevében, képviseletében eljárva jogosult a társaság vagyonának elidegenítésére.

A jogtalan eltulajdonítás a dolog feletti eddigi tényleges uralom végleges megszüntetését jelenti. Az elkövető a kívüljár számára a dolog valóságos tulajdonosaként viselkedve megszünteti a korábbi ténylegesen létező tulajdoni állapotot, és a véglegesség szándékával újat teremt a helyébe.²⁶ Tipikusan a dolog elidegenítésével valósul meg, de jogtalan eltulajdonítás a rábízott idegen dolog elhasználása, beépítése, átalakítása is. Annak ellenére, hogy az elkövetőt sem jogszabály, sem az arra jogosult nem jogosítja fel a dolog feletti rendelkezési jog mint részjogosultság gyakorlására, azt oly módon gyakorolja, hogy annak következtében megszűnik az eredeti tulajdonállapot, és egy új jön létre.

A bírói gyakorlat szerint jogtalan eltulajdonításként értékelhető, ha az ügyvezető az általa vezetett kft. pénztárából felvett összeget nem a kft. érdekében használja fel, hanem azt akár saját céljaira, akár más, ismeretlen célra fordítja. Az „ismeretlen célra fordította” kifejezés nyilvánvalóan azt jelenti, hogy a kft. ügyvezetője a rábízott összeget a saját céljaira költötte el, ezáltal a sikkasztást maradéktalanul megvalósította.²⁷

A sajátjakénti rendelkezés generális klauzula: mindent átfog, amire az adott dologgal kapcsolatban csak a tulajdonos jogosult.²⁸ Olyan magatartás, amelynek során a rábízott engedélye nélkül, időlegesen tanúsít az elkövető a tulajdonost megillető rendelkezési jog gyakorlásának körébe tartozó magatartást. Tipikusan ilyen a dolog birtokának, használatának más részére időlegesen történő átengedése. Ezek a magatartások nem a dolog végleges eltulajdonítására, hanem csupán a tulajdonost megillető jogok időleges gyakorlására irányulnak.

A csődbűncselekmény elkövetési magatartásaiból leggyakrabban az elrejtés, de az eltitkolás, a színlelt ügylet kötése, illetve az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más

módú vagyonsökkentés is szóba jön olyanként, amely a jogalkalmazói gyakorlat során értelmezést igényelhet a csődbűncselekmény és a sikkasztás elhatárolása során.

A vagyon elrejtése folytán a nyilvántartásokban már szereplő, abban már feltüntetett vagyontárgy utóbb a nyilvántartásokból kikerül, vagy tényleges módon eltűnik, ezáltal az arra igényt formáló személyek számára ismeretlen helyen található.²⁹ Ezért elérhetetlenné válik a hitelezők számára, így nem szolgálhat a hitelezői igények kielégítése alapjául.

Ezzel szemben a vagyon eltitkolása esetén az adott vagyontárgy már eleve nem kerül be az adós gazdasági társaság nyilvántartásaiba, ekként hasonlóan az előző esetkörhöz, a hitelezők számára elérhetetlen.

Mindkét elkövetési magatartás közös jellemzője azonban, hogy az érintett vagyontárgyak ténylegesen megvannak, csupán a hitelezők számára hozzáférhetetlenek. Ez pedig rendszerint akkor állapítható meg, ha azok nem szerepelnek az adós nyilvántartásaiban (leltárban, mérlegben). Mindkét magatartás megvalósítható úgy is, hogy nem történik változás a vagyontárgy birtoklásában, tulajdonlásában, de úgy is, hogy az a nyilvántartásokból nem nyomon követhető módon más személy (akár jogi vagy természetes személy) tulajdonába kerül át.

A fentiekől különböző esetkör, ha szerepelnek ugyan a vagyonelemek a nyilvántartásban, de ténylegesen már egyáltalán nem léteznek, vagy már nem a gazdasági társaság tulajdonában vannak, tehát ezért nem szolgálhatnak a hitelezők kielégítéséül.

A pénzeszközök tartósan vagy véglegesen történő kivonása az adós gazdasági társaság vagyonelemei közül nyilvánvalóan alapvetően sérelmes a hitelezők szempontjából, ugyanis amennyiben a hitelezők kielégítését nem biztosítja a tartozás fedezetéül szerződéssel lekötött vagyon, a pénzeszközök elvonása eredményeként megfelelő készpénzállomány sem szolgálhat a hitelezői igények kielégítéséül.

Így tipikus vagyonsökkentő magatartás többek között a kölcsön nyújtása akkor is, ha a kölcsönadott készpénzállomány holléte az adós nyilvántartásaiban jól követhető.

Ilyen esetben azonban értelemszerűen nem a vagyon elrejtéséről vagy eltitkolásáról van szó, az elkövető magatartása az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módú vagyonsökkentő magatartásként értékelhető.

Hangsúlyozandó, hogy a csődbűncselekmény megvalósulása szempontjából nem önmagában a kölcsönnyújtás eredményez vagyonsökkenést, hanem annak oly módon történő nyújtása, amikor az elkövetőnek legalábbis eshetőleges szándékára kell következtetni arra vonatkozóan, hogy az adott kölcsön a kölcsönvevőtől nem, vagy csak jelentős késedelemmel hajtható be.

A sikkasztást eltulajdonítással követi el, aki az általa vezetett kft. pénztárából felvett, tagi kölcsönnek feltüntetett összegeket nem a kft. érdekében használja fel, hanem akár saját céljaira, akár más, ismeretlen célra fordítja. Ez esetben közömbös, hogy az elkövető által választott, a jogtalan pénzfelvétel legalizálására szolgáló szerződés milyen polgári jogi formájú, fajtájú, annak kölcsönkénti szerződésbe foglalása az eredeti és

25 BH 1997.61., BH 1999.441., BH 2022.64., BH 2024.102.

26 AKÁ CZ József: „Btk. 372. §” In: KÓNYA István (szerk.): *Magyar Büntetőjogi Kommentár a gyakorlat számára*, 4. kiadás, ORAC Kiadó Kft., 2022., 1573. o.

27 EBH 2003.839.

28 AKÁ CZ: i. m. 1573.

29 GÁL–BÉKÉS: i. m. 100.

valós terhelti szándékon, akaraton már nem változtat.³⁰ Ha az elkövető egyúttal tisztában van azzal is, hogy a visszafizetés elmaradása veszélyeztetni fogja hitelezői kielégítését, további törvényi tényállási elemek megléte – a magatartás fizetéképtelenséggel fennálló okozati összefüggése [Btk. 404. § (1) bekezdés, (2) bekezdés a) pontja szerinti fordulatok esetén], vagy annak a már bekövetkezett fizetéképtelenség idejére esése [Btk. 404. § (2) bekezdés b) pont szerinti fordulat], továbbá akár csak egy hitelező kielégítésének részbeni meghiúsulása – esetén a magatartás az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módú vagyonsökkentésként a csődbűncselekmény megállapítását eredményezheti.

Az észszerűtlennek tekinthető gazdálkodás adott esetben egy másik vagyon elleni bűncselekmény, a hűtlen kezelés³¹ szerinti minősítést is felvetheti. Ha az ügyvezető a kft. tulajdonát képező ingatlant az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétesen, a Ptk. 3:112 § (2) bekezdésében foglalt kötelezettségét megszegve, a kft. gazdasági érdekeit figyelmen kívül hagyva, a tényleges forgalmi értéknél jóval alacsonyabb áron értékesíti, a hűtlen kezelés büntetést követi el.³² Ha ez azonban cége fizetéképtelenségét okozza, vagy azt a már bekövetkezett fizetéképtelenség állapotában követi el, további törvényi tényállási elemei megléte esetén a magatartás ugyan csak csődbűncselekményként minősülhet.

Észszerűként csak akkor értékelhető a gazdálkodás, ha a gazdasági társaság vezető tisztviselője az általános polgári jogi elvárhatóságot meghaladó fokozott gondossággal eljárva, a gazdasági társaság érdekeit elsődlegesen óvva, mindent megtett a felelősségi körébe tartozó vagyon lehetőség szerinti gyarapítása, de legalább megőrzése és a célzott eredmény elérésének racionális kiszámíthatósága érdekében.

A Btk. 404. § (1) bekezdés c) pontja szerinti gazdálkodás köre nem értelmezhető megszorítóan, tehát abba nem csupán a gazdasági társaság üzletszerű gazdasági tevékenysége végzésével kapcsolatos ügyvezetői döntések értendők. Idetartoznak a vállalkozás keretein kívül eső, a cégvagyonot érintő magatartások, vezetői döntések is. Ezt az értelmezést támasztja alá az is, hogy a törvényi tényállás az (1) bekezdés c) pontjában az egyszerűsítés jegyében már összevontan tartalmazza a korábban külön c) és d) pontokban nevesített észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módú veszteséges üzletbe kezdést, tovább folytatást, illetve az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módú vagyonsökkentést.

A színlelt ügylet kötése ugyancsak lehet mind a sikkasztás, mind a csődbűncselekmény elkövetési magatartása. Ha a színlelt szerződés mögötti valós akarat bűncselekmény leplezése, a szerződő felek részéről hiányzik a szerződés szerinti cél létrehozása iránti akarat, és a színlelt szerződés megkötésével leplezni kívánt szerződéses akarat bűncselekmény megvalósítására irányul, a cselekmény kilép a polgári jogi jogviszonyból és belép a büntető jogi jogviszonyba. A terheltnek a gazdasági társaság jogszerűen birtokukba került vagyonát eltulajdonították, és ezzel a sikkasztás büntetést valószínűsítették meg, amikor a valós jogcímen történő kifizetés látszatát keltve, az eltulajdonítást színlelt szerződések megkötésével leplezve, a cégva-

gyont eltulajdonították, a szerződéskötés kizárólag a jogtalan eltulajdonítási szándék leplezése céljából történt.³³

A Debreceni Ítéltábla határozatában kifejtettek szerint a színlelt ügylet kötése a Ptk. 6:92. § (2) bekezdésének keretei között értékelendő. Érvényességét a palástolt szerződés alapján kell megítélni. A színlelt ügyletekben részt vevő szerződő felek szándéka általában arra irányul, hogy a hitelező kielégítési alapjául szolgáló vagyontárgy tulajdonjogának változását éppen a hitelező, mint a színlelt szerződésben kívülálló harmadik személy felé bizonyítsa. Valóságos és érvényes szerződési akarat hiányában az ilyen szerződés semmis [Ptk. 6:88. § (2) bekezdés]. Ugyanakkor a fikatív ügylet nem sorolható a színlelt ügyletek közé, az elrejtésként vagy eltitkolásként értékelendő.³⁴

Érdemes kitérni arra is, hogy a gazdálkodó szervezet vagyontárgy képező vagyontárgy megrongálása is felvethet elhatárolási kérdést egy másik vagyon elleni bűncselekménnyel, a rongálással³⁵ összefüggésben.

Ítélezési gyakorlatomban nem találok még a vagyon vagy annak egy része megrongálásával, esetleg megsemmisítésével, használhatatlanná tételével elkövetett csődbűncselekménnyel. Biztosítási csalás elkövetése esetén tartom elképzelhetőnek a csődbűncselekmény ezen elkövetési magatartásának megállapítását, az egyéb törvényi tényállási elemek megléte esetén. Ez utóbbi esetben azonban már értelemszerűen nemcsak a sikkasztással való alaki halmazat, hanem a csalással³⁶ való anyagi halmazat kérdése is felmerül, mely utóbbi álláspontom szerint aggálytalanul megállapítható.

A fenti esetek jól példázzák, hogy nem csupán a tipikusnak tekinthető vagyon elrejtése, hanem a csődbűncselekmény más elkövetési magatartásai esetén is szembesülhet a jogalkalmazó a csődbűncselekmény és a gazdálkodó szervezet vagyoni jogait sértő vagyon elleni bűncselekmények elhatárolása kérdéskörével.

A csődbűncselekmény és a sikkasztás alaki halmazata, illetve elhatárolása körében bírósági határozatok ismertetése

1. A városi bíróság a vádirat szerint csődbűncselekmény büntettként minősített cselekmény miatt indult eljárásában végzéssel megállapította, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a vádirati minősítéstől eltérően sikkasztás büntettként [rég. Btk. 317. § (1) bekezdés, (6) bekezdés a) pont] minősülhet, melyre tekintettel az ügyben hatáskörének hiányát állapította meg és az ügyet áttette a hatáskörrel rendelkező megyei bíróságra. Utóbbi megállapította a vádlott bűnösségét a régi Btk. 290.§ (1) bekezdés a) pont szerinti csődbűncselekmény büntettként.³⁷ Az ítéleti tényállás lényege szerint a vádlott az általa vezetett kft. fizetéképtelenséggel fenyegető helyzetének tuda-

30 BH 2022/64.

34 Debreceni Ítéltábla Bf.572/2019/27.

35 Btk. 371. §

36 Btk. 373. §

37 Békés Megyei Bíróság B.65/2011.

30 Kúria Bhar.869/2014/9., Győri Ítéltábla Bf.84/2013/9.

31 Btk. 376. §

32 Kúria Bfv.482/2023/9.

tában a cégvagyon értékesítéséből befolyt cég számlájára érkező mintegy 100 millió forintot a számláról felvette, majd azt ismeretlen helyre rejtette, annak további sorsa ismeretlen maradt. Az ekként elvont vagyon a felszámolási eljárás során bejelentett mintegy 50 millió forint hitelezői igények teljes mértékű kiegyenlítését fedezte volna, a vádlott azonban megghiúsította a hitelezők kielégítését. Az indokolásban a bíróság kitért arra, hogy a vádirat nem tartalmazta a sikkasztás törvényi tényállási elemeinek megfelelő valamennyi konkrét tény, ezért a bíróság a vádelv sérelme nélkül, csupán annak keretein belül mozoghatott. Az elsőfokú ítéletet helybenhagyó másodfokú bíróság indokolása szerint pedig az ügyben nem volt megállapítható a sikkasztás tényállási eleme (az eltulajdonítás, vagy sajátjaként történt rendelkezés), így annak ellenére, hogy a tettazonosság elvére figyelemmel ennek elvi lehetősége adott volt, nem kerülhetett sor a sikkasztás megállapítására.³⁸

2. A törvényszék másodfokú határozatában az elkövető cselekményét, mely az általa ügyvezetett gazdasági társaság pénzeszközeiből 28 millió forint jogtalan eltulajdonítását takarja, a megghiúsított hitelezői igények 17 millió forint összege erejéig a Btk. 404. § (1) bekezdés a) pontja (2) bekezdés b) pontja szerinti csődbűncselekményként és ezzel halmazatban a további 11 millió forint összeghez igazodóan a Btk. 372. § (1) bekezdése, (4) bekezdés a) pontja szerinti jelentős értékre elkövetett sikkasztás büntetnének minősítette, osztva az ügyészség valódi alaki halmazattal kapcsolatos álláspontját. Eszerint az azonos elkövetési időszak alatti magatartással elvont vagyontömeg értéke meghaladta a kielégítetlenül maradt hitelezői igények értékét, a különbözetként mutatkozó összegre a terhelt cselekménye sikkasztásként értékelendő. A másodfokú eljárásban az elsőfokú ítélet részbeni megalapozatlansága kiküszöbölése eredményeként került megállapításra a 11 millió forint jogtalan eltulajdonítása is, ezért a sikkasztás büntette miatti elsőfokú felmentő rendelkezés megváltoztatására került sor.³⁹

3. A Kúria felülvizsgálati eljárásban hozott határozata szerint a sikkasztáshoz képest a csődbűncselekmény speciális bűncselekmény, így azzal látszólagos halmazatban áll, a terhelt bűnösségét egységesen a speciális bűncselekményben kell megállapítani (3/2007. BJE határozat). A Kúria egyetértett a Legfőbb Ügyészség azon álláspontjával, mely szerint az eljáró bíróságok tévesen minősítették csődbüntett és sikkasztás büntette halmazataként a terhelt azon cselekményét, hogy a hitelezői igények kielégítését meghaladó vagyont tulajdonított el. A fizetésképtelen gazdasági társaság valamennyi vagyontárgya – értéke nagyságától függetlenül – a hitelezői követelések kielégítésének az alapja, ezért a cégvagyon terhelt általi eltulajdonítása, a gazdasági társaság vagyonának tényleges csökkenése a hitelezők kielégítésének megghiúsulásán túl szükségszerűen együtt járt a kft. sérelmére elkövetett vagyon elleni cselekménnyel.⁴⁰

4. Az EBD 2018.B.28. szám alatt közzétett határozatban a másodfokú bíróság ugyancsak kifejtette, hogy miért nem kerülhet sor ugyanazon gazdálkodó szervezet vagyonának csökkentése esetén a cselekmény sikkasztásként és csődbűncselekményként alaki halmazatban megállapítására. Elvi élel szögezte

le, hogy a hitelezők szempontjából nem osztható meg az eltulajdonított vagyontömeg, hiszen amennyiben az elkövető csak a hitelezői igények összegével megegyező vagyont tulajdonította volna el, a fennmaradó vagyontömeg szolgálhatott volna a hitelezői igények részbeni kielégítésére, mivel azonban ennek jogtalan eltulajdonítására is sor került, így ez utóbbi vagyonrészről sem történhetett meg a hitelezők kielégítése. A vagyon elleni bűncselekményekhez képest a csődbűncselekmény speciális bűncselekmény, melynek elkövetési tárgya szintén a gazdasági társaság vagyona, azonban amennyiben az azzal, vagy annak egy részével rendelkezni jogosult személy a vagyonnal történő sajátjaként rendelkezést vagy annak eltulajdonítását a cég fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetében, vagy a már bekövetkezett fizetésképtelen állapotában tanúsítja, illetve éppen ezzel a magatartással idézi elő annak fizetésképtelenné válását, melynek eredményeként bármely hitelezőjének kielégítése részben vagy egészben megghiúsul, és sor kerül a cég felszámolása elrendelésére is, az elkövetői magatartás már csak a csődbűncselekmény törvényi tényállása keretei között nyerhet értékelést. A hitelezők nem csupán azért károsodtak, mert az elkövető a felszámolási eljárás során bejelentett hitelezői igények összegét kivevő értékű vagyontömeget vonta el, hanem azért is, mert a fennmaradó további vagyontömeget is jogtalanul eltulajdonította, a hitelezők ez utóbbi részből sem kaphattak még csak részben sem kielégítést.⁴¹

5. A Debreceni Ítéltábla másodfokú határozatában megváltoztatta az elsőfokú ítéletnek a cselekmények 2 rb. csődbűncselekmény büntetteként [Btk. 404. § (1) bekezdés b) pont, (2) bekezdés b) pont] minősítését, és a vádlott két gazdasági társaság vagyonát érintő színlelt ügyletkötését jogtalan eltulajdonításként értékelve, különösen nagy értékre, üzletszerűen elkövetett sikkasztás büntetteként [Btk. 372. § (1) bekezdés, (6) bekezdés b) pont] és jelentős értékre, üzletszerűen elkövetett sikkasztás büntetteként [Btk. 372. § (1) bekezdés, (5) bekezdés b) pont] minősítette. Határozata indokolásában, egyetértve a vádhatóság érvelésével, kifejtette, hogy a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmény specialitása csak addig érvényesül előrehozott büntetendőséget teremtve, amíg az általános vagyon elleni bűncselekmény nem büntetendő súlyosabban. Amennyiben viszont a vagyon elleni cselekmény törvényi fenyegetettsége súlyosabb, a konzumpció elvének alkalmazásával a cselekmény kizárólag ekként minősíthető (3/2009. BJE határozat indokolás 3. pont). Utalt arra, hogy az ítélezési gyakorlatban létezik ettől eltérő jogi álláspont is, azonban az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése értelmében a bíróságokra kötelező jogegységi határozatban foglalt iránymutatást szükséges alkalmazni, ez szolgálja ugyanis a jogalkalmazás egységét.⁴²

6. Egy másik ügyben a Debreceni Ítéltábla másodfokú határozatában kifejtette, hogy a törvényszék helyesen minősítette a vádlott cselekményét csődbűncselekmény büntetteként [Btk. 404. § (1) bekezdés a) pont, (2) bekezdés b) pont]. Az ügyészség ebben az ügyben is többek között a bűncselekmény jelentős értékre, üzletszerűen elkövetett sikkasztás büntetteként minősítése érdekében jelentett be fellebbezést, hivatkozva a 3/2009. BJE határozatban írtakra. Az ítéltábla azonban nem értett egyet az eltérő minősítésre irányuló jogorvos-

38 Szegedi Ítéltábla Bf.84/2012/3.

39 Debreceni Törvényszék Bf.603/2015.

40 Kúria Bfv.434/2017/6.

41 Debreceni Törvényszék Bf.12/2018/7.

42 Debreceni Ítéltábla Bf.537/2020/30.

lat indokaival. Utalt arra, hogy a vádlott kétségtelenül az adós gazdasági társaság vagyónát csökkentette cselekményével, azonban ennek tényleges károsultjai a cég felé követeléssel élő gazdasági szereplők, a hitelezők voltak, a bűncselekmény az ő anyagi érdeküket sértette. A sikkasztás és a csődbűncselekmény közötti elhatárolás elsősorban akkor merülhet fel, ha a sikkasztás sajátjakénti rendelkezés elkövetési fordulata valószínű. A sikkasztás körében értékelhető eltulajdonítás és a csődbűncselekmény elkövetési magatartásaként a vagyon elrejtése korántsem tekinthető egymás szinonim jelentésének vagy cselekvőképességének. A cég vagyona elrejtésével még nem biztos, hogy a vagyontárgy eltulajdonítása is megtörtént. Jelen ügyben ítéleti bizonyossággal csak a vagyon elrejtése állapítható meg. A két bűncselekmény elhatárolása kapcsán elsődlegesen a csődbűncselekmény speciális jellegét kell kiemelni. Az elrejtett vagyon nagyságát a csődbűncselekmény tényállása is értékeli, hiszen a különösen jelentős vagy azt meghaladó érték a minősített esetek között szerepel [Btk. 404. § (3) bekezdés].⁴³

7. Kölcsönügyletek, mint az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes magatartások képezték az eljárás tárgyát a Debreceni Törvényszék előtt másodfokon zajló ügyben, melyben az elhatárolást illetően lényegében hasonló álláspontot foglalt el harmadfokú ítéletében a Debreceni Ítéltábla.⁴⁴ Az ügy érdekessége, hogy a 2015-ben benyújtott vádirat nyomán indult büntetőügyben a vádhatóság csupán a megismételt másodfokú eljárást követő, már csak az egyik vádlott ellen folyamatban volt harmadfokú eljárásban, 2023-ban tett indítványt 607 millió forint vagyonszökkenő magatartás csődbűncselekmény büntette [Btk. 404. § (1) bekezdés c) pont, (2) bekezdés a) és b) pontja, (3) bekezdés b) pontja] helyett a Btk. 372. § (6) bekezdés a) pontja szerinti különösen jelentős értékre elkövetett sikkasztás büntetteként minősítésére. Az ügyészség ebben az ügyben is hivatkozott a 3/2009 BJE határozatban írtakra, melyekre figyelemmel álláspontja szerint sikkasztás megállapítása indokolt, ha a csődbűncselekmény szempontjából is tényállásszerű magatartás már súlyosabban fenyegetett a vagyon elleni bűncselekmény minősítési rendszerében, mint a speciális csődbűncselekmény keretein belül. Az ítéltábla a csődbűncselekményként minősítéssel egyetértve a jogegységi határozattal összefüggésben felhívta a figyelmet arra, hogy az nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely szerint az egyik (a gazdálkodás rendjét sértő) bűncselekmény speciális a másikhoz képest, de a specialitást csak addig kell figyelembe venni, ha az általános (a vagyon elleni) bűncselekmény nem büntetendő súlyosabban. A Kúria a jogegységi határozatában azt fejtette ki, hogy ha – részben az azonos jogtárgysértés folytán – mindkét vizsgált bűncselekmény tényállási elemei megállapíthatók, akkor a valódi alaki halmazat megállapítása kizárt és a konzumpció elve alkalmazásával kell arról dönteni, hogy a cselekmény hogyan minősül. Az EBD 2018.B.28. szám alatt közzétett jogesetben, továbbá a Kúria Bfv.434/2017/6. számú és a Debreceni Ítéltábla Bf.572/2019/27. számú határozataiban írtakra is figyelemmel megjegyezte azt is, hogy a csődbűncselekmény és a sikkasztás elhatárolása kapcsán az ítélezési gyakorlat is elsődlegesen a csődbűncselekmény spe-

ciális jellegét tartja szem előtt, tehát látszólagos alaki halmazat esetén a specialitásra tekintettel kizárólag a csődbűncselekményt kell megállapítani.

8. A vádhatóság ugyancsak a cselekmény Btk. 404. § (1) bekezdés a) pontja (2) bekezdés b) pontja szerinti csődbűncselekményként minősítése helyett a Btk. 372. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott, de az (5) bekezdés b) pontja szerinti jelentős értékre, üzletszerűen elkövetett sikkasztás büntetteként minősítése mellett érvelt a Debreceni Törvényszék előtt másodfokon folyamatban volt ügyben. Eszerint mindkét minősítés esetén a társaság vagyónak elvonásáról van szó, de csak a sikkasztás tényállása tartalmaz aktív magatartás kifejtésként sajátjakénti rendelkezést. A csődbűntett tényállásának megalkotását a hitelnyújtás biztonságát érintő visszaélések szankcionálása indokolta, amelyet klasszikusan a csalás törvényi tényállása rendel büntetni. A jogalkotói cél a visszaélések „valamennyi formájának” büntetendővé nyilvánítása volt, a csődbűncselekmény a hitelezők kiegészítő védelmét is jelenti. A csődbűncselekmény az egyébként legtöbb esetben vagyon elleni bűncselekmény megállapítására alkalmas elkövetési magatartásokat a fizetéseképtelenséggel összefüggésben emeli ki az általános vagyon elleni bűncselekményi körből, és részben függetleníti az elkövetési értéktől, mert alsó értékhatár nélkül, formálisan, tehát a legcsekélyebb vagyonra nézve is büntetendővé nyilvánítja a hitelező érdekét sértő cselekményt. A gazdálkodás körében elkövethető (gazdasági) bűncselekmények kodifikálásával nem az enyhébb, hanem az általánoshoz képest szigorúbb büntetés kiszabásának lehetővé tétele, illetve az előrehozott büntetőjogi védelem biztosítása volt a cél. Éppen ezen jogalkotói törekvés érvénye juttatása miatt indokolt a konzumpció elvének alkalmazása is. Ha az adott magatartás fokozottan veszélyes a társadalomra, akkor nem vonhat maga után enyhébb megítélést, mintha a kiemelés indokló körülmény fenn sem állna. Ezért a jogalkotói szándék szenvedne csorbát, ha az elkövető csak csődbűncselekmény miatt felelné akkor, amikor a vagyon elleni bűncselekmény büntetési tétele magasabb. Ezen álláspontja alátámasztásául a vádhatóság hivatkozott a 3/2009. BJE határozat indokolására, mely értelmezésében rögzíti ugyan a csődbűntett mint gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmény specialitását a vagyon elleni bűncselekményekhez képest, ugyanakkor nem szubszidiárius bűncselekményként áll egymás mellett a két tényállás. A vádlott szándékával kapcsolatos vizsgálat eredménye egyértelműen alátámasztja a bűncselekmény sikkasztásként minősítését, ugyanis a célja nem terjedt ki a gazdasági társaság fizetéseképtelenné válásának előidézésére, még kevésbé a hitelezők kielégítésének részbeni vagy egészbeni megghiúsítására, a társaság fennmaradása, működtetése a továbbiakban is szándékában állt, magatartása nem irányult a hitelezők érdekei ellen. A csődbűncselekmény Btk. 404. § (2) bekezdés b) pontja szerinti fordulata csak szándékosan követhető el, a fizetéseképtelenségi helyzetben lévő társaság esetén az (1) bekezdésben rögzített magatartások valamelyikét kellett volna tanúsítania a vádlottnak azzal a szándékkal, hogy a hitelezői igények kielégítését részben vagy egészben megghiúsítsa. A törvényszék a minősítést részben megváltoztatva, a vádlott magatartását a cégtől felvett kölcsönök tekintetében az észszerű magatartással ellentétes gazdasági tevékenységként [Btk. 404. § (1) bekezdés c) pont] értékelte, azonban alapvetően egyetértett az

43 Debreceni Ítéltábla Bf.572/2019/27.

44 Debreceni Ítéltábla Bf.572/2019/27.

elsőfokú bíróság általi csődbűncselekményként minősítés indokaival. Indokolásában többek között kitért arra, hogy az elhatárolás körében jelen esetben nem alkalmazható a konzumpció elve, illetve az elkövető célzatának hiánya miatt sem lehet helye a sikkasztásként minősítésének. A csődbűncselekmény ugyanis nem csupán egyenes, hanem eshetőlegesszándékkal is elkövethető, sőt tipikus, hogy a vagyonnal rendelkezni jogosult személy nem kívánja, csupán belenyugszik vagyonszökkentő magatartásának következményeibe, azok iránt közömbösséget tanúsítva.⁴⁵

A fenti bírósági határozatokból látható, hogy egymásnak ellentmondó érvek szólnak a két bűncselekmény valóságos és látszólagos alaki halmazata mellett. Nem tekinthető továbbá következetesnek a bírói gyakorlat, de az ügyészség gyakorlata sem abban, hogy csődbűncselekmény vagy sikkasztás állapítandó meg akkor, amikor a vagyon elrejtésével, vagy észszerűtlen gazdasági tevékenységgel, mint a jogtalan eltulajdonítással, sajátjaként rendelkezéssel átfedést mutató elkövetési magatartások eredményeként okozott vagyonszökkenés mértékére vagy az üzletszerűsre tekintettel a bűncselekmény súlyosabban lenne büntetendő sikkasztásként minősítés esetén.

Ezeknek az ügyeknek közös jellemzője, hogy általában a felszámoló szervezet (pontosabban a felszámolóbiztos) feljelentése alapján indul a büntetőeljárás, aki a felszámolási eljárás során észleli valamely vagyonelem hiányát, mellyel összefüggésben a volt ügyvezető nem tud eleget tenni elszámolási kötelezettségének. A nyomozás elrendelésére csődbűncselekmény, emellett esetleg számvitel rendjének megsértése⁴⁶ miatt kerül sor. A gazdálkodó szervezet vagyoni helyzetének átfogó, éveket felölelő vizsgálata, a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzettel és a fizetésképtelenséggel kapcsolatos megállapítások érdekében kivétel nélkül megtörténik a nyomozás során igazságügyi könyvszakértői vélemény beszerzése is. A vádirat pedig tartalmazza a csődbűncselekmény törvényi tényállási elemeit, így az elkövetési magatartás leírásán túl rögzíti a bekövetkező fizetésképtelenség alapjául szolgáló tartozás adatait [szinte kivétel nélkül megjelölve a Csődtv. 27. § (2) bekezdésében írtakat is], a felszámolási eljárás során bejelentett hitelezői igények összegét, és annak tényszerű megállapítását, hogy a terhelt a magatartásával a hitelezői igényeket meghiúsította. Ezek mellett a csődbűncselekmény objektív büntethetőségi feltételeként rögzíti a felszámolási, kényszer törlési, illetve kényszer-végelszámolási eljárást elrendelő bírósági határozat adatait is.⁴⁷

A csődbűncselekmény tényállásának fogalmi rendszerét használva fogalmazza meg az ügyészség a vádiratot, melynek tartalmából az következik, hogy az adott gazdasági társaság vagyont ért sérelmen kívül a hitelezői érdekek sérelmét is vád tárgyává tette. Tehát a bíróságok ezekben az ügyekben a vádelv⁴⁸ megsértése nélkül folytatják le a bizonyítási eljárást a csődbűncselekmény tényállási elemeinek körében, sőt a vád szerinti sikkasztásként minősítés ellenére nemegyszer a vádhatóság bizonyítási indítványai is ezek tisztázására irányulnak.

Ha a csődbűncselekmény és a sikkasztás eltérő büntetési tételeit összevetjük, joggal vethető fel az a kérdés, hogy miért részesüljön kedvezőbb elbírálásban az elkövető a vagyon elleni

bűncselekmény helyett a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmény szerinti minősítés esetén.

De ugyanez a kérdés felmerülhet más vagyon elleni bűncselekmények, akár a rongálás, hűtlen kezelés⁴⁹ kapcsán is, a sikkasztással egyező szankciórendszerük miatt.

A látszólagos vagy valóságos alaki halmazat kérdése megválaszolása érdekében nem mellőzhető annak áttekintése, hogy mi tekinthető a bűncselekmények védett jogi tárgyának, illetve ki azok sértettje.

A Btk. XXXVI. Fejezete szerinti vagyon elleni bűncselekmények a vagyoni jogviszonyok elleni támadásokat rendelik büntetni, védett jogi tárgyak egységesen a vagyoni jog, amely a tulajdonjogból, illetve a kötelmi jogból származik. A sikkasztás jogi tárgya a tulajdonjog, melyet az elkövető nem a dolog birtoklásán keresztül sért – hiszen jogszerűen van annak birtokában –, a tulajdonosi jogosítványok közül elsősorban a rendelkezési jogot, esetenként a használati jogot gyakorolja jogszerűtlenül. Társadalomra veszélyességének súlya pontosan mérhető a rábízott idegen dolog értékének nagyságában, felelősségi formái is elsősorban ezen érték nagyságára figyelemmel kerültek meghatározásra. Sértettjének személye már az elkövetési magatartás tanúsításának időpontjában egyértelműen meghatározható a dolog tulajdonosában. A sikkasztás nem eredmény-bűncselekmény, az befejezetté válik az eltulajdonítást jelentő magatartás teljes egészében történő kifejtésével, illetve a sajátjaként rendelkezéssel, a kár bekövetkezte a törvényi tényállásnak nem eleme. Mindazonáltal kétségtelen, hogy a jogtalan eltulajdonítás az idegen dolog értékével meg egyező összegű kárt okoz a sértettnek.

A Btk. XLI. Fejezete szerinti gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények körében elhelyezkedő csődbűncselekmény a hitelezők érdekeinek védelmét biztosítja. A piacgazdaság biztonságos működésének alapvető feltétele, hogy az üzleti kapcsolatok során teljesített szolgáltatások ellentételezése megtörténjen, a befektetett pénzeszközök megtérüljenek.⁵⁰ A hitelezőknek alapvető érdekük, hogy szerződéses partnereik is teljesítsék üzleti kapcsolataikban a kölcsönös előnyök alapján megkötött szerződéseket, melynek alapja elsősorban a piacgazdaság résztvevői közötti kölcsönös bizalom, illetve az, hogy az adós vagyona a kötelezettségei teljesítéséhez megfelelő fedezetül szolgál. Ezen hitelezői érdekek megóvása érdekében részesül büntetőjogi védelemben az adós vagyona. Már a Csemegi-kódex⁵¹ is önálló fejezetben rendelte büntetni a csalárd és vétkes bukást, mint a hitelezők kárára elkövetett bűncselekmény egyes formáit, majd a bűncselekményt hosszabb szünet után csődbüntett megnevezéssel az 1992. évi XIII. törvény iktatta be a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénybe. Indoklásában kiemelte, hogy a piacgazdaság működőképességéhez hozzátartozik a hitelek igénybevétele, a hitelnyújtás biztonságát érintő visszaélés valamennyi formáját szankcionálni kell.

Bár a tényleges vagyonszökkenést eredményező elkövetési magatartás folytán elsődlegesen az adós gazdálkodó szervezet vagyoni jogai sérülnek, azonban véleményem szerint a csődbűncselekménynek nem ez a gazdálkodó szervezet a sértettje. A tényleges vagyonszökkenés nem is szükségszerű eredménye

45 Debreceni Törvényszék Bf.397/2023.

46 Btk. 403. §.

47 Btk. 404. § (5) bek.

48 Be. 6. §.

49 Btk. 371. §, 376. §.

50 GÁL-BÉKÉS: i. m. 96.

51 1878. évi V. törvénycikk.

a bűncselekménynek, hiszen a vagyon elrejtése, eltitkolása vagy színlelt ügylet kötése eredményezheti csupán vagyónak színleg csökkentését is. Ebben az esetben szóba sem jöhet az adós sértetti pozíciója.

A tárgyasult veszteség, Steiner nyomán az „eredmény eredménye” a csődbűncselekmény valamennyi elkövetési magatartása esetén szükségszerűen a hitelezőknél jelentkezik, az adós gazdálkodó szervezet vagyoni érdekei csak másodlagosak. Még markánsabban érzékeltethető ez a másodlagos jelleg, ha figyelembe vesszük, hogy a csődbűncselekmény a felszámolási eljárás ideje alatt is elkövethető, akár a felszámolóbiztos, mint a vagyonnal ténylegesen rendelkezni jogosult által. A felszámolási eljárás olyan eljárás, amelynek célja, hogy a fizetésképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők e törvényben meghatározott módon kielégítést nyerjenek.⁵² A felszámolási eljárás során tehát már egyértelműen a hitelezői kielégítés biztosítása kerül előtérbe, az adós vagyona ténylegesen már csak a hitelezői érdekek megóvása érdekében kaphat büntetőjogi védelmet. Érdemes azonban kitérni arra is, hogy a gazdálkodó szervezet vezetői már a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte időpontjától kezdődően vezetői feladataikat a hitelezők érdekeinek figyelembevételével kötelesek ellátni.⁵³

A csődbűncselekmény elkövetési magatartása idején még nem határozható meg egyértelműen az a hitelezői kör, amelynek kielégítését az elkövető részben vagy egészben megüsti, hiszen az érintettek többsége csak a felszámolási eljárást elrendelő jogerős bírósági végzés Cégbiztosításban történő közzétételkor értesül a felszámolási eljárás megindulásáról és jelenti be hitelezői igényét.⁵⁴

Mindezekből is következően a csődbűncselekmény elkövetése esetén az elkövetési magatartás már túlmutat az adós gazdálkodó szervezet vagyoni jogainak sérelméről. A jogi személy szempontjából már nem ez az elsődleges, hiszen amennyiben az elkövetői magatartással okozati összefüggésben bekövetkezik a fizetésképtelensége, illetve azt a már bekövetkezett fizetésképtelenség állapotában tanúsítja az elkövető, már egész egyszerűen a gazdálkodó szervezet léte kerül veszélybe, hiszen felszámolási eljárása eredményeként a bíróság megszüntetnek nyilvánítja. Ez utóbbi esetben, a jogutód nélküli megszüntetés folytán sértetti jogosultságai is megszűnnek, mely szintén a hitelezők sértetti pozícióját erősíti.

Mindezek alapján nem lehet kétséges, hogy a csődbűncselekmény a sikkasztáshoz és más vagyon elleni bűncselekményekhez képest nemcsak speciálisnak tekinthető, hanem törvényi tényállása átfogóbb büntetőjogi védelmet is jelent azokhoz képest.

Specialitása abban áll, hogy elkövetésének tárgya a sikkasztáshoz képest kizárólag gazdálkodó szervezet vagyona lehet, míg a tettesre is megzorító rendelkezést tartalmaz a Btk. 404. § (6) bekezdése, hiszen a bűncselekményt csak az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkező jogosult személy, illetve az követheti el, akinek a vagyonnal való rendelkezésre lehetősége van. Elkövetése időbeliségének is jelentősége van, annak alapulvételével kerülhet ugyanis sor a Btk.

404. § (1) bekezdésében meghatározott fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetben (ún. jogellenes továbbműködés), a (2) bekezdés a) pontja szerinti fizetésképtelenséget előidéző csődbűncselekményben (ún. csalárd bukás) és a (2) bekezdés b) pontja szerinti fizetésképtelen helyzetben elkövetett (ún. fedezetelvonó) csődbűncselekmény elhatárolására.

A sikkasztástól eltérően a csődbűncselekmény törvényi tényállása valamennyi fordulat esetén eredményt is tartalmaz.

Mindhárom fordulat elsődleges eredménye a gazdálkodó szervezet vagyonának tényleges vagy színleg csökkentése, és ezzel okozati összefüggésben a hitelezői igények legalább részbeni megüsi. Míg a (2) bekezdés a) pontja az előbbieken kívül a gazdálkodó szervezet fizetésképtelenné válását vagy annak látszatát szabályozza eredményként.

Speciálisnak tekinthető emellett tényállás az (5) bekezdésben megfogalmazott büntethetőségi feltételre figyelemmel is.

Átfogóbbnak pedig azért tekinthető, mert olyan magatartásokat is büntetni rendel, amelyek „csak” a gazdálkodó szervezet vagyonának színleg csökkentésével járnak, illetve az adott gazdálkodó szervezet vagyont védi ugyan, de nem csupán egy gazdasági szereplő vagyoni érdekei, hanem elsődlegesen a hitelezői kör érdekei védelmében, ezáltal biztosítva a gazdaság zavartalan működését és megelőzve a láncartozások kialakulását. Mindezen célok érdekében a gazdálkodó szervezet vagyont előrehozott védelemben részesíti, hiszen alsó értékhatárra tekintet nélkül, bármely összegű olyan vagyonevonást büntetni rendel, amely akár egy hitelezői igény részbeni megüsiútlához vezet.

Itt érdemes kitérni arra is, hogy az üzletszerűséget a csődbűncselekmény tényállása külön nem jeleníti meg, de különösen az észszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módú vagyonevonás, mint a gazdasági tevékenység velejárója, vagy a vagyon több lépésből álló, akár egymozzanatú elrejtése, eltitkolása, illetve ezen elkövetési magatartások halmozódása, az üzletszerűséghez közelítő elkövetésként a tényállásban már értékelést nyert.

A látszólagos alaki halmazat kiküszöbölésének elvei a sikkasztás és csődbűncselekmény viszonyában.

Amennyiben egy adott tényállás vonatkozásában több bűncselekmény is megállapíthatónak tűnik, akkor a kétszeres értékelés tilalmát szem előtt tartva, az egységes jogirodalmi álláspont szerint a szubszidiaritás, a specialitás és a konzumpció, mint a három alapvető segédelv segítségével lesz eldönthető az a kérdés, hogy a cselekmények halmazata valóságos vagy látszólagos.⁵⁵

A szubszidiaritás kisegítő jellegű törvényi tényállás, ún. szubszidiárius záradékot, azaz „ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg” (tágabb értelmű szubszidiaritás) vagy „más bűncselekmény nem valósul meg” (szűkebb értelmű szubszidiaritás) megfogalmazást tartalmaz. Előbbire példa a garázdaság, utóbbira a kényszerítés.⁵⁶

Ilyen záradékot sem a vagyon elleni bűncselekmények, sem a csődbűncselekmény tényállása nem tartalmaz, tehát a sikkasztás és csődbűncselekmény alaki halmazata szempontjából az elv alkalmazása nem jöhet szóba.

52 Csódtv. 1. § (3) bek.

53 Csódtv. 33/A. §.

54 Csódtv. 3. § (1) bekezdés c) pont.

55 GELLÉR Balázs József: *Gondolatok a kétsős értékelés tilalmáról és a látszólagos alaki halmazat feloldására szolgáló elvekről*, Pécsi Tudományegyetem AJK, Pécs, 2011. 219–228.

56 Btk. 339. §, 195. §.

Specialitás esetén a „lex specialis derogat legi generali” elv érvényesül, mely szerint a két deliktum közül csak a speciális bűncselekmény megállapításának lehet helye a minősítés során.

Ebben az esetben az elkövető cselekménye két törvényi tényállás szerint is minősíthető, melyek közül azonban az egyik több ismérvet, tényállási elemet tartalmaz a másikhoz képest, tehát speciálisabb.

Schultheisz Emil szerint a kiemelt (tehát speciális) tényállás „ismérvekben mindig gazdagabb, de ebből kifolyólag ugyanakkor szűkebb térfogatú is, mint az anyatényállás”.⁵⁷

Schultheisz Emilhez hasonlóan Gellér Balázs szerint is a speciális tényállások megalkotásának jogpolitikai indoka, hogy arra a jogalkotó enyhébb vagy éppen magasabb büntetési tételt állapítson meg.

Ambrus István szerint a speciális tényállás kevesebb életbeli esetre illik ugyan, mint az általános, ám amelyekre igen, azokat a generális szabálynál pontosabban körülírja, így közelebb hozza a konkrét történeti tényállást az absztrakt törvényi rendelkezéshez.⁵⁸

Ilyen tényállások találkozása esetén a speciálisabb bűncselekmény miatt kell az elkövetőt felelősségre vonni, mivel a speciális tényállás az általánoshoz képest kimerítőbben értékeli a cselekmény társadalomra veszélyességét és az elkövető bűnösségét.

A tágabb értelmű szubsidiaritással ellentétben azonban ebben az esetben teljesen közömbös, hogy a speciális bűncselekmény büntetési tétele magasabb vagy alacsonyabb az általánoshoz képest, sőt sok esetben a speciális tényállás büntetési tétele enyhébb vagy magasabb, mint az általánosé. De az egyező büntetési tételre is hozható példa, hiszen a hivatali visszaélés és a hozzá képest speciális hivatalos személy által elkövetett személyes adattal visszaélés⁵⁹ ugyanolyan büntetési tétellel fenyegetett. A specialitás egyik leggyakoribb esete, amikor egy bűncselekmény alapesetéből kerül kiemelésre annak privilegizált vagy minősített esete, mely utóbbi külön tényállásként nyer szabályozást, az alapesethez képest enyhébb vagy súlyosabb büntetési tétellel (emberölés – erős felindulásból elkövetett emberölés vagy hivatali visszaélés – kényszervallatás⁶⁰).

A specialitás elvének alkalmazásáról szól a 3/2007 BJE határozat, mely a hivatali visszaélés és a hivatalos személy által elkövetett személyes adattal visszaélés kapcsán, az utóbbi speciális jellegére figyelemmel állapítja meg a két bűncselekmény alaki halmazának látszólagos voltát.

A büntetőjog elmélete és az ítélkezési gyakorlat is egységes abban, hogy az egy magatartással megvalósított több bűncselekmény halmazata látszólagos, ha a szóban levő bűncselekmények az ún. specialitás viszonyában vannak egymással.

A konzumpció esetében a cselekmény egyaránt beilleszthető egy ún. átfogó és egy kevésbé átfogó törvényi tényállásba is, mely esetben a „lex consumens derogat legi consumptae” elv alapján a szélesebb körű és súlyosabban büntetni rendelt tényállás elnyeli, konzumálja a kevesebbet. A konzumpció – más

néven az átfogó tényállás – jellegzetessége, hogy az elkövető egyetlen cselekménye olyan tényállásokat merít ki, amelyek közül az egyik, a szélesebb körű átfogó tényállás felemészti, azaz konzumálja a másikat. Ennek azonban feltétele, hogy a tényállások találkozása szükségképpen vagy gyakori legyen.

A bemutatott jogesetekben a sikkasztásként minősítés érveként felhozott 3/2009. BJE határozat 3. pontja szerint, ha a hitelnyújtás nem piaci feltételek mellett történik, hanem arra valamely gazdaságpolitikai célból, az állam vagy más – az 1978. évi IV. törvény 288. §-ában, illetve 314. §-ában meghatározott – szervezet által támogatott kedvezményes feltételekkel és/vagy céljelleggel kerül sor, akkor a cselekmény rendszerint a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése büntetettének, illetve az Európai Unió pénzügyi érdekei megsértése büntetettének minősülhet és a csalás megállapítására csak akkor kerülhet sor, ha a csalás büntetési tétele a hivatkozott bűncselekmények büntetési tételénél súlyosabb.

A BJE határozat ezen pontjához kapcsolódó indokolás szerint, ha a bíróság által megállapított tényállás alapján mindkét vizsgált bűncselekmény (tehát a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése és a csalás) tényállási elemei egyaránt maradéktalanul megállapíthatók, akkor – a részben azonos jogtárgysértés folytán – a valódi alaki halmazat megállapítása kizárt. A jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének tényállása mindaddig előbbre hozott büntetendőséget teremt, amíg a csalás 5 évig terjedő szabadságvesztésnél nem súlyosabb alakzata valósul meg. Az ilyen cselekmény tehát az 1978. évi IV. törvény 288. §-ának (1) bekezdése szerint minősül. Ha azonban a csalás ennél súlyosabban büntetendő, tehát legalább 8 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett alakzata állapítható meg, akkor – a konzumpció elvének alkalmazásával – a cselekmény kizárólag csalásként minősíthető.

A csődbűncselekmény és a sikkasztás elhatárolása körében azonban véleményem szerint a jogegységi határozatban írtak nem tekinthetők iránymutatónak, kötelezően alkalmazandónak.

A specialitás szabályára figyelemmel a csődbűncselekmény és sikkasztás tényállásának találkozása esetén, az előbbi specialitására figyelemmel a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmény megállapítását tartom helyesnek.

A Debreceni Ítéltábla ítéletében⁶¹ kifejtettekkel értek egyet, mely szerint a BJE határozat nem tartalmaz olyan megállapítást, mely szerint az egyik (a gazdálkodás rendjét sértő) bűncselekmény speciális a másikhoz képest, de a specialitást csak addig kell figyelembe venni, amíg az általános (a vagyon elleni) bűncselekmény nem büntetendő súlyosabban. A Kúria a jogegységi határozatban csupán azt fejtette ki, hogy ha – részben az azonos jogtárgysértés folytán – mindkét vizsgált bűncselekmény tényállási elemei megállapíthatók, akkor a valódi alaki halmazat megállapítása kizárt, és a konzumpció elve alkalmazásával kell döntenie a cselekmény minősítéséről. Sok esetben az átfogó tényállás büntetési tétele súlyosabb, de önmagában nem emiatt kell a konzumpciót megállapítani és a halmazatot kiküszöbölni, hiszen nyilvánvaló, hogy ha az átfogó tényállás tartalmazza akár annak elkövetési módjaként vagy részmagatartásként az átfogott tényállást, akkor az átfogó tényállás büntetési tétele magasabb lesz. Az ítéltábla indoko-

57 SCHULTHEISZ Emil: *A látszólagos bűnhalmazat*, Szegedi Tudományegyetem ÁJK Szeged, 1956.

58 AMBRUS István: *Egység és halmazat – régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*, Szegedi Tudományegyetem ÁJK, Szeged, 2014. 294–315.

59 Btk. 305. §, 219. § (4) bek.

60 Btk. 160. §, 161. §, 305. §, 303. §.

61 Debreceni Ítéltábla Bhar.III.431/2023/14.

lása szerint éppen ez igazolja azon jogalkotói szándékot, hogy ilyen esetben halmazat megállapításának nem lehet helye, azonban ez csupán következménye a konzumpciónak, nem pedig az oka. Rámutatott, hogy a büntetőjogban nincs olyan szabály, amely azt mondaná ki, hogy az elkövető terhére minden esetben a súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekményt kell megállapítani.

A sikkasztásként minősítés mellett felhozott konzumpció elve tehát véleményem szerint jelen esetben nem alkalmazható. Alkalmazása ugyanis csak akkor kerülhet előtérbe, ha a szubszidiaritás és a specialitás elve alapján nem lehet dönteni az elhatárolás kérdésében.

A látszólagos halmazat megállapításának elvei ugyanis sorrendiséget alkotnak: először vizsgálendő a szubszidiaritás, majd a specialitás és csak ezek fenn nem állása esetén a konzumpció.⁶²

A konzumpció elve nem egyenlő a „magasabb büntetési tétel elvével”, illet a büntetőjogunk nem ismer. Az egyik tényállás nem azért nyeli el (konzumálja) a másikat, mert magasabb a büntetési tétele és ezáltal súlyosabb büntetés kiszabására ad lehetőséget, hanem azért, mert szélesebb körű, átfogóbb a másikkhoz képest, magában foglalja azt. A kevésbé átfogó tényállást elnyeli az átfogóbb tényállás. Általában a cselekmény nem követhető el anélkül, hogy ne merítse ki a kevésbé átfogó tényállást. A konzumpció dogmatikai indoka nem a büntetési tétel magasabb volta, hanem a tényállások gyakori találkozására és egymáshoz való „több-kevesebb” viszonya.⁶³

Legjobb és legegyszerűbb példája ennek az emberölés és testi sértés viszonya.⁶⁴

Ilyen megállapítás és összefüggés azonban nem tehető és nem állapítható meg a sikkasztás és csődbűncselekmény viszonyában a sikkasztás „javára”. Véleményem szerint a csődbűncselekmény sikkasztáshoz képest speciális jellege ezt ki is zárja.

A csődbűncselekmény tényállásából nem lehet kiemelni – az okozott vagyonsökkenés mértékére figyelemmel – azokat az eseteket, amikor a cselekmény súlyosabban lenne büntethető más vagyon elleni bűncselekményként minősítve, hiszen ebben az esetben a gyakorlatban lényegében kiüresedne például a különösen nagy, vagy különösen jelentős értékű vagyonsökkenéssel járó csődbűncselekményi törvényi tényállás.

Összegzés

Az EBD 2018.B.28. szám alatt közzétett eseti döntésben írtak irányadóként szolgálhatnak annak megállapításához, hogy a csődbűncselekmény és a sikkasztás, illetve más szóba jöhető vagyon elleni bűncselekmények látszólagos alaki halmazatban állnak egymással, de ahhoz is, hogy a csődbűncselekmény tényállásának maradéktalan kimerítése kizárólag a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmény megállapítását vonhatja maga után, függetlenül a vagyon elleni bűncselekmény büntetési tételeitől.

Az ítélkezési gyakorlattal szemben nem lehet elvárás a magasabb büntetési tétel szem előtt tartása. Ambrus István szerint ez a felfogás a vélt vagy valós célszerűségi szempontokat a dogmatikai következetesség elé helyezi, amennyiben a büntetési tétel alakulásából következtet vissza a minősítésre.⁶⁵

A csődbűncselekmény jelenlegi szabályozás szerinti alapeseleinek 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendősége, különös figyelemmel az elkövetési érték alsó határának hiányára, mindenképpen alkalmas arra, hogy megfelelő büntetőjogi védelmet nyújtson a veszélyeztetett vagyonnak, abban az esetben is, ha a bűncselekmény eredményeként a tényleges vagy színlelt vagyonsökkenés mértéke megközelíti a különösen jelentős érték alsó határát.⁶⁶

A büntetés kiszabása során kell értékelni az okozott vagyonsökkenés mértékét, de azt is, hogy hány hitelezőt érintő és összességében milyen összegű hitelezői érdeksérelem következett be. Az egyéniesítésre, a valóban visszatartó hatású büntetés kiszabására a büntetési tételkeret megfelelően lehetőséget ad.

Jogpolitikai megfontolásokra hivatkozva sem lehet eredményes a sikkasztásként minősítés melletti érvelés, hiszen, ha a jogalkotó célja a súlyosabb büntetéssel fenyegetettség lett volna, a csődbűncselekmény tényállását az elvont vagyon mértékéhez lépcsőzetesen igazodó szankciórendszerrel, vagy szubszidiárius záradékkal, azaz „ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg” kitétellet látta volna el.

Amíg ez a jogalkotói szándék nem tűnik ki a törvényi tényállás megfogalmazásából, a csődbűncselekmény szerinti minősítés gyakorlatát tartom követendőnek.

62 GELLÉR: i. m.

63 SZOMORA Zsolt: „Btk. 6. §” In: KARSAI Krisztina (szerk): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, Jogtár formátum.

64 Btk. 160. §, 164. §.

65 AMBRUS István: i. m.

66 Btk. 459. (6) bek. e) pont.